

С. Чигжит.— Чаа-Хал районда партия чырылышыны (4 арын).

Б. Мол.—Иш мал фермасында партия бөлүмү (4 арын).

Областын мурнакчы колхоздарын шаанын (4 арын).

ССРЭ-нин Дээди Советинин сессиясынын дугайында даштыкы парзала (4 арын).

Гуаньтинин электростанциясы ажыгалта кырып турар. (4 арын).

Ажык чартыктагыр Итали тараачыннар болгаш хөдөмчтер боттарынын эргези дөш демисежип турар (4 арын).

Судан хамаарышпас күргө болур. (4 арын).

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОМУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
НЫЗЫЛ ХОРААЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОНАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХОРААЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ДӨРТКУ СЕССИЯЗЫ

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга чоранынын дугайында

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. БУЛГАНИННЫҢ илеткели

(Төнчүзү. Эгези январь 1-де үнгөн 'солунда).

Дөрт күрүнелерин чазактар баштынарнын Женева чөвүлө хуралынын, а ол ышкаш ол чурттарын даштыкы керектер министрлеринин чокта чаагы чөвүлө хуралынын түнөөдөрү-биле холбаштыр ийи чурттарын чазактарыннын үзөл-бодаларынын ийи чоругу база илерез. Ийи чурттар улустар аразынын шиптирлетиниң айтырларынын шиптирлээр соругалыгы кады күженишкенин-ниң үргүчүлээр дөш туржуп турар дээрин декабрь 6-дагы совет-бирма меделгелде оң-алап меделгелденген.

Бир-төө ийи талалар тайбың кожа-хөлбөө дотунушканынын беш принциптери-ниң суурунга кады ажылдажылганы дөткенинде болгаш калбартырынга хан-дам-рындан сонугураады болганда, Бирма-биле бистиң харылааларымыстың үндө-ниң быжык болуп турар.

Бирма Эвилели-биле бистиң экономиктиг харылааларымыс дең эргениң бол-гаш кайы-кайымынга ажыктынын принциптеринге үндөйлөтүнгөн болгаш бир талаан политиктиг азы кады-бир кууданыкчы негеделерин албадан дөтгөр чорукту болдурбас. Бирма Эвилелиниң чазаның база каттыктып турары ол прин-циптер-биле бүрүн дүштүр бистер Рангунга чоруп турганымыстың үзөндө эконо-миканын, културанын, эртемниң болгаш техниканын таланынга совет-бирма кады ажылдажылганы быжыггаар дугайында чугаалажышкынырым, оң иштинде, Бирма биле ССРЭ-ниң аразында салгыч калбартыр дугайында чугаалажышкы-нарын чоруткан бис.

Бирмага көдө ажыл-агый хөгжүлөдүрүш программанын белеткээринге, кол-кол буга-сугарылга ажылдарын чорударында болгаш чамдык үлөштүр бүүдүрүл-гөрин тургузарында Совет Эвилели кады ажылдажыр дээр дугайында дугурууш-кун чедип алдынган. Бирма бодунун таланындан Совет Эвилелинге рис садар, а бир өвөс садып алыр ристин темчээл бистиң бээр чүдүлөрүнүң өртөк-үзөндө дуг-ал шымдас болза, ындыг таварылгада Бирма чээли азыр, тодаргайлаарга ийи та-ланың дугурушканын өзүгээр натура-биле төлөткөн элээн каш чылдарже уа-кыр эргени эдилээр.

Бирма Эвилелиниң улзунуга чаагай күрөк сорукту болгаш хүндүткелди илерет-кени кылдыр бистер Совет Эвилелиниң чазаның өмүзөндөндө база оң даасканын өзүгээр Бирма Эвилелиниң улзунуга белек кылдыр Рангунга ССРЭ-ниң күштери-биле болгаш хөрөнгө-биле технологту институтту тургузуу, дерип бээр деп са-надаан бис. (Үргүчүлөлдүг адыш часкаашкыны).

Бирма Эвилелиниң чазан ол санады Совет чазактын кылдыр дээр барымдаа-ларын ханымы-биле үнөлөп көргөн болгаш ол белекти Совет чазакка болгаш совет улуска ханымы-биле өөрүп четиргепиниң сеткил-салгычын хулап алган. (Адыш часкаашкыны).

Бирма Эвилелиниң улзунуга өмүзөндөндө Премьер-Министр У Ну, бодунун эелчөөдө, Совет Эвилелинге чогутур хөмчөөлүг ристи болгаш бирма бүүдүрүлгө-ниң өскө-даа чамдык бараанын белек кылдыр тулар деп санадаан. Совет Эви-линиң улзунуга өмүзөндөндө ол белекти өөрүп четирип хүлээп алган бис. (Адыш часкаашкыны).

Бирманың уурттур ажылдакчыларынын таланындан, а ол ышкаш бирма ин-теллигенциянын бөлүктөрүнүн таланындан Совет Эвилели-биле културалыг хары-лааларын хөгжүдериңе улуг сонугураа илереп көстүп турар. Бир-төө ол чорук ийи чурттарга чүгө дузалыг болуп болгаш бистериниң аразында найыраалыг харыла-ларын улам ынай быжыдарыга дөтүп болур чүвө төлөөдө, бистер Бирма-биле кул-туралыг харылааларын хөгжүдериңе Совет Эвилелиниң белегиниң дугайында медег-лелденген бис.

Бирманың чазан Рангунга болгаш чугаалажышкынынга Совет Эвилелиниң ча-анын көргүскөн чаагай сеткил сорукка бодунуң сеткил ханганын илереткөөдө, бистер боттарымыстың таланыстан Бирма Эвилелинге колонналыг дарлаалың бол-майын үрөшкениннериниң уруктарың эң дүргөн узуткаарын, бирма улзунуң ийи-линиң быжыгыгар болгаш сыйы каттыжарын, даштыкы күрүнелерин арышпас, бергелерден хостуг бодунуң экономикаын тургузарында улам ынай ийи-линиң хөгжүдериңе бодунуң күзөп бис, ол экономика болза, Бирманың делегей ры-нарында ажык чок байдалга тургузарын орадажып турар чамдык даштыкы кү-рүнелерин бүүрүзү-биле ам-даа бергелешкениннерин болуп турар.

Совет Эвилелиниң болгаш Бирманың улустары тайбыны камгалаар болгаш ажылаар, улустарың айымы чок чоругу хандырар, улустар аразында кады кылдажылганы болгаш найыраалыг улам-на хөгжүдөр деп боттарынын чүткүлү-не чангыс эл-сеткилди. Ол чуртун чазаның аалчылары болуп Бирмага эш Н. С. Хрущев-биле бистиң чоранымыс бирма улус-биле бистиң кылган ужура-жышкынынамыс Совет Эвилели болгаш Бирманы улам-на чоокшалаштырган. Бистиң ийи чурттарымыстың найыраалы болгаш кады ажылдажылганы улустар ара-зынын дүштүктүгү чоругу кожадыр дөш демиселге улам-на чугула фактор бо-ор ууру-дузалыг.

Бистиң ийи күрүнелериниң аразында найыраалы болгаш кады ажылдажыл-ганы улустарымыстың чаагай чоругуна болгаш аас-кекениге быжыгып, хөгжүп-күн дөш бис бүгү күженишкенин салыр бис. (Үргүчүлөлдүг адыш часкаашкы-ны).

Афганистанга бистиң чоранымыстың түнөөдөрүнче кирейи.

Ол чуртун хаанын чазаның аалчылары болуп Афганистанга бистиң чораны-мыстың ууру-дузалыг болгаш түнөөдө үнөлөп четтес. Совет Эвилели Афганиста-ның 2346 километр дүртүгү чөдө кылаарлажып турар боз сыйыл болгаш найы-мыг харылааларын шагдан бөөргө белдирери-биле харылаалыг.

Афган улус бодунуң национал хамаарышпас чоругу Афганистанын боттарынын азынны болдурарын орадажып келген англи империалистер-биле кадык-дошкун демиселге чаалап алган. Эрес-дидим афган улус ол демиселге үш удаа тилеги болуп үнгөн болгаш 1919 чылда бодунуң хамаарышпас чоругу болгаш күргө эргени шуут бадыйлап тургускан. Афганистанын хамаарышпас чоругу бадыйлап тургузарында Ортаази Азияга интервенциялар Совет күрүнениң чылча шапканы ууру-дошкун ой-лаан.

Совет күрүнениң таланындан өскөрлөп чок дөткениңе Афганистан көзөдө жыгалап келген. Бистиң чуртувус болза, Афганистанын бүрүн эргелиг күрүне кыл-дыр 1919 чылда хүлээп көргөн баштагы күрүне болган. Афганистан бодунуң эзе-лде Октябрьиниң социалист Улут революциянын түнөөдө тургустунган Совет күрүнени эң баштай хүлээп көргөн даштыкы күрүнелерин бирээй. Бо факты-лар ийи чурттарын аразында тургустунган эки харылааларын даамынын кайы-дир ханымын көргүзүп турар. Ол эки кожа-хөлбөө харылаалар ийи чурттарын даустарынын амдыралчы эрге-ажыктарына шуут дүгүп турар деп чүвени дур-сулга көргүскөн.

Афганистанын хааны мындагылар Мухаммед Захир Шах-биле, Афганистанын премьер-министри Мухаммед Дауд-биле болгаш Афганистанын өскө-даа кесек күрү-ажылдакчылары-биле Кабулга бистиң ужуражышкынынамыс болза, бистиң боттарымыстың аразында эки кожа-хөлбөө харылааларын, моон-даа ынай кадага-рын болгаш хөгжүдериң олар күзөп турар деп чүвени көргүскөн.

Афганистанын хаанын чазаның ындыг күзөлине бис чүгө байырлар алаар ол дугайын Кабулга тургаш-ла меделгел бис. Совет чазак бодунуң таланындан кожа-хөлбөө чурт-биле бистиң харылааларымыс быжыггаар болгаш төгүдөр

дөш бүгү эргежок чугула чүдүдериң кылмып келген болгаш моон ынай-даа кылмыр. (Адыш часкаашкыны).

Афганистанын уурттур күргө ажылдакчылары-биле санал-онаалар солукма-нынын түнөөдө улустар аразынын дүштүктүгү чоругу улам ынай өвөжөдиринге болгаш улустар аразында кады ажылдажылганы калбартырынга дуза чедиреринге ийи чазактарын чүткүзү илерез. Улустар аразынын элээн хөй айтырларынын таланы-биле, оң иштинде чөсөткөнишкенин дүжүр айтырыг таланы-биле болгаш Азиянын база Ыраккы Чөөн чүктүн айтырларынын таланы-биле ийи чазактар-ның бодалдарынын дөмөй болуп турарын бис ханымын-биле меделгелден бис, ол бодалдар Кабул хоорайга декабрь 18-те ат салдынган кады кылган совет-афган ме-делгелден илеретинген.

Афган улусту улусу-биле дүжүдөп турар айтырыг болуп Пуштунистан дугай-ында айтырыгын бистиң канчаар көрүп турарымыс Кабулга боду-вустуң чугаала-рымыска илереткен бис. Пуштунистан база, «хамаарышпас афган аймактар» чурт-тап турар область болур. 1893 чылда ол области Британ империализмга каттыштыр-ган, а 1947 чылда, ында чурттап турар аймактарын чонунуң эрге-ажыктарына чо-руштур, Пуштунистанын Пакистаның составына кийрген турган.

Афганистан-биле кызыгарлажып турар Пуштунистанын чонунга бодунуң кү-зөл соругу хостугу-биле илеретип арганы бээр дугайында Афганистаның негедезин бис чөштүг болгаш барымдаалыг деп санап турар бис. Ол районнуң улзугу, өскө ка-дык-даа улус ышкаш, национал бот баш минир чорукка база-ла эргелиг. Пуштунис-танын улзунуң дүрүм өзүгээр национал эрге-ажыктарын барымдааларын күзөвөс болгаш барымдаалавай турарларга кадык-даа шыныдышкын тыныбас.

Афганистан-биле бистиң харылааларымыс хамаарышпас афган күрүнениң тур-густунган үзөндө бээр чардынган элээн каш көрөөдө үндөйлөтүнгөн. Оларнын аразында чугула черин ССРЭ биле Афганистанын аразында нейтралитет болгаш кайы-кайымынга халдашпас дугайында 1931 чылдын июнь 24-теги көрөө элээн ту-рар.

Бистиң Кабулга чоранымыстың үзөндө бистиң биле Афганистаның хаанын чазаның аразында айттынган көрөниң күштүг болур хуусаанын 10 чылга, тодар-гайлаарга 1966 чылга чедир уадыр дугайында дугурулуга чедип алдынган. Ол ху-саа доостурга, талаларын кайы бирээни көрөниң күштүг болурун соксалыр деп са-нал үндүрбөс болза, көрөө күштүг болуп артар деп чүвени бис дугурушкан бис. Ол соругу-биле Кабулга тусый протоколга ат салдынган. Ол акт чугула ууру-дузалыг болгаш ийи талалар боттарынын хүлөөдөрүн чугулаа көрүп турар дугайын бол-гаш боттарынын харылааларын чардынган көрөөдө болгаш дугурулугаларга үн-дөйлөп хөгжүдөр деп турар дугайын хөмчөлөп турар.

Афганистанын хаанын чазанын чорудуп турары нейтралитеттиң болгаш өскө чурттар-биле эки кожа-хөлбөөниң политиказы афган күрүнениң тургустарын бы-жылааларга идиг болур деп санап турар бис. Багдаттын шериг бөлүгүнө кире-шкенин иштики болгаш даштыкы политиктиг байдалды бергедөшкенин таварыш-кан Пакистанга бодарга, Афганистан бодунуң хамаарышпас күргө болгаш эконо-миктиг хөгжүлөдериңе чыгынгн чок уууг болдунар аргалыг.

Бир өвөс Пакистан ындыг болдунар арганы база ажыглап шыдаар болган болза бис өөрүп ийик бис. Индия-биле, Бирма-биле болгаш Афганистан-биле найыраалыг харылааларын биче өвөс найыраалыг харылааларын Пакистан-биле база тургуза-рын Совет Эвилели күзөп турар, мычарга ам дээринде оң бисте чогу бистиң бүүрү-вус өвөс. Мычазажок Совет чазак Пакистан-биле бистиң харылааларымыс өжи-леринче күженишкенин сыйып келген болгаш салыр-даа.

Бистиң чурттарымыстың аразында экономиктиг харылааларын дугайында бол-гаш ол харылааларын калбартыр дугайында айттыг таланы-биле бисе дыга үр-түндөлдүг санал-онаал солуктуу Афганистанга болган. Афганистанын уурттур күргө ажылдакчылары-биле беседаларын түнөөдө ийи чурттарын аразында экономиктиг кады ажылдажылганы улам ынай хөгжүдериңе болгаш ылаңгыя совет-афган салгыч калбартырынга чаа болдунар аргалар илеретинген.

Чазактын даасканы-биле бис Афганистанга 100 миллион америк доллар түнүг-ууун хуусаалыг чөзөлини тынысчын чөшөөрөшкөн бис.

Кабулга чоруп турганымыстың үзөндө бис Совет чазактын өмүзөндөндө Аф-ганистанын премьер-министри дээрги Мухаммед Дауду оң болуна таарымчалыг үдө Совет Эвилелинге келсин деп чалаан бис. Дээрги Мухаммед Дауд бистиң чазактамыс хүлөөп алган болгаш бистиң чуртувуска 1956 чылда келер күзөли илереткен. Совет Эвилелинге дээрги Мухаммед Даудту келери, ол ышкаш эш Н. С. Хрущев-биле бис-тин Афганистанга чоранымыс бистиң чурттарымыстың аразында найыраалыг харылааларын улам ынай быжылааларыга бараан болур дээринге чыгыныейн турар бис. (Адыш часкаашкыны).

Хамаарышпас афган күрүнени тургускан үдөн бээр өрткөн 36 чылдарын дур-гузунда оң-биле бистиң харылааларымыс өзүлүг кожа-хөлбөөниң болгаш найыра-дыг кады ажылдажылганын үдөгери болуп шыдаар. Афганистан-биле бистиң хары-лааларымыс моон-даа ынай ийи чурттарын улустарынын эрге-ажыктарына бол-гаш тайбынын быжылааларын эрге-ажыктарына ол харылаалар дүшкөн турар кылдыр тургузар деп бодан турар бис.

Афганистанын экономика таланы-биле быжык болгаш политика таланы-биле да-маарышпас күргө кылдыр көрүвүстү күзөп турар бис база ол чуртка хамаарыштыр бистиң политикамыс хаанын афган чазактыг болгаш афган улустуң таланындан долу хүлээп билишкени-биле уткаан дээрин меделгелерин өөрүчүг-дүр.

Эштер депутаттар! Индия-биле, Бирма-биле болгаш Афганистан-биле бистиң найыраалыг харылааларымыс дээрге, Совет Эвилелиниң тайбынга мынакшылдыг ленинчи даштыкы политикамын принциптерин тилегези, тайбың кожа-хөлбөө чурттарымын принциптерин тилегези болур.

Совет Эвилели, Индия, Бирма болгаш Афганистан боттарынын нияттел-политиктиг системаларын таланы-биле ылагалып турары билингир. Мычаз-даа ол бай-дал бистиң чурттарымыстың аразында харылааларын улам ынай быжылааларына шалтык болбай турар болгаш шалтык болбас-даа. Ийи харылааларын быжык баазы болза, мөөн чугаалааным билингир беш принциптер болур.

Совет Эвилели, Кыдат Улус Республикасы, Индия, Бирма, Афганистан болгаш Евро-панын, Азиянын болгаш Африканын өскө-даа элээн хөй күрүнелери боттарынын аразында, ол ышкаш өскө күрүнелер-биле харылааларын шал ол принциптерге үн-дөйлөп тургузуу туралар. Совет күрүнениң даштыкы политикамын үндөшкенин-ге долу-биле дүгүп турар ол принциптерин бис ханымы-биле хүндөп турар бис, ол принциптерге хөй күрүнелер каттышкан туум-на база оларны уурулуга болду-ран туум-на күрүнелер аразында идегелер чорук улам чедимшикенин хөгжүтүр, улус-тар аразынын дүштүктүгү чоругу чымчакдырын болгаш тайбынын быжылаалары-нын көрөө улам дүргөн болур деп санап турар бис.

Азия чурттарында бистиң чоранымыс бүгү делегейде, ылаңгыя Азиянын бол-гаш Африканын чурттарында калбаа-биле үнөлөп көргөп билингир болгай.

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга митингилерге болгаш хурааларга чүвө чугаалап туугаш, ол чурттарын улустарында бистиң улзугу найыраалыг сеткил салгыжынын дугайын, бистиң күрүненин тайбынны мынакшылдыг ленинчи поли-тикамын дугайын бис чугаалаан бис. Колонналыг кууданыгы кичиниз ботта-

рындан ап октаан улустарга бистер байыр чедирип, колонизаторларын дарлаалынын аадаан ам-даа туруп турар улустар-биле салгыш-сеткил каттыштырып турарымыс илереткен бис. Империалистерин болгаш колонизаторларын Азияга, Африкага, каа-даа, оларын мурунда төригиде турганы азы боттарынын тергидөшкенин ам-даа артырып ап турары чөдөргө-даа хөдөлүшкенин дугайында бистиң бо-далдарымыс эш Н. С. Хрущев бодунуң чугааларына шыны-биле болгаш ажык-би-ле чугаалаан.

Бистиң меделгелдерини Чөөн-чүктүн чурттарында кадык ууру-дузалыг кылдыр санап турарын даштыкы парзаладан көрүп болур. ылаңгыя парзаладан меделгел турары-биле алдыр, колонналыг күрүнелерин дугайында ол шыны Азиянын улустарында буржуа делегейин төлөөкчилеринден кым-даа чугаалап шыдаас ийик, бүгү улустарын дең эргезин камгалакчы болуп турар кижилер болгаш делегейин бүгү чурттары шуутузу хостуг турун дөш база оларын хөгжү-дөш боттарынын хуузуна оруктары-биле чоругу дөш идегелди демиселди чорудуп турар кижилер чүгө мычар чугаалап болур. (Үргүчүлөлдүг адыш часкаашкыны).

Бистиң дөрт болгаш ажык-биле чугаалаан сестеривисти чүгө бистиң шуут чү-вө чугаалап турган чурттарымыстың улустары мынакшыл-биле болгаш салгыш-сеткил кадып хүлээп көргөн өвөс; бистиң сестеривис Индиянын, Бирманын болгаш Афгани-станын кызыгарларында дашкаар ыракка тарап дыналган, ол сестер Азия болгаш Африка диптериниң өскө-даа улустарынын кулаанга четкен.

Бистиң чоругушкунуустуң эки түнөөдөрүнө ол улустар-биле кады Кыдат Улус Республиканын болгаш улус демократиянын чурттарынын хөй-ниитизи байыр чедирип турар. Бистиң чоругушкунуусту бүгү делегейде депшигелди кижилер, бистиң бүгү өнүктүривис чүдүлүг деп көрүп турар. (Адыш часкаашкыны).

Мычазажок Азиянын чурттарында бистиң чоранымыска чамды кижилер таар-зымай турар. Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чугааларымыс, найы-рал дугайында Делиге, Рангунга болгаш Кабулга ат салдынган документтер реалсы-лыг парзаладан болгаш чамдык чурттарын албан дузаалдыг кижилериниң хөөн чо-гун болгаш харын-даа көрөө хөөн чок чоругу ханымытырган. Индия-биле, Бирма-биле болгаш Афганистан-биле бистиң найыраалымыс оларга кончут таарымча чок. Мычаз-даа ол найырал биске таарымчалыг, мычанга бис ону өскө-даа улустар-биле найырал болгаш кады ажылдажылга ышкаш, быжыггаар бис. (Үргүчүлөлдүг адыш часкаашкыны).

Колонизаторжу политика дугайында бистиң ажык-биле чугаалаан чугаалаары-мыс барынын таланы чурттарынын чамдык ажылдакчыларынын хөөнүгө таарымча болгаш. Мычаз-даа бисе, Азиянын болгаш Африканын улустарында ышкаш, коло-низаторжу политика боду-ла биске оон-даа артык таарымча чок. (Үргүчүлөлдүг адыш часкаашкыны). Бис анаа ууру демисежи келген болгаш демисежир-даа бис, чүгө дөш колонналыг өсү чоругу амын үениң кичи төрөгелеринге чүдөк-бак чорук болур болгаш Каттышкан Нацйялар Организациясынын тайбынга мынакшылдыг, де-мократтыг принциптеринге дүшпөс. (Димиттиг, үргүчүлөлдүг адыш часкааш-кыны).

Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чоранымыс ол чурттарын улустары-биле барынын таланы күрүнелерин улустарынын аразында харылааларга когарал чедирер соругалыг дээриниң дугайында меделгелдер бистиң чоругушкуну-вустуң үзөндө барынын таланы чурттарга тыттып тургулаан. Ийиң анымыг ба-дыгалдар кадык-даа үндөш чок. Индия-биле, Бирма-биле болгаш Афганистан-биле Совет Эвилелиниң найыраалыг харылааларын быжыггаарымыс улустар-биле ол чурттарын улустарынын харылааларында чүгө когарал чедирбөс өвөс, харын ууру, улустар аразынын кады ажылдажылгазында идиг бээр. (Үргүчүлөлдүг адыш часкаашкыны).

Шериг блоктарынын болгаш пактыларынын чергези-биле чүвө бодан чанчыккан кижилерге ол эки билинмөс болур чадаас. Мычаз-даа бис өскө күрүнелер-биле Совет Эвилелиниң харылааларын эжиңдер дугайында айттыргы оон өскө байдал-биле көрүп турар бис. Улустар аразынын кады ажылдажылгамыс бис ышкаш тайбын кожа-хөлбөө турар чоруктун принциптеринге үндөйлөп калбартыры дөш туржуп ту-рар Индиянын, Бирманын болгаш Афганистанын уурттур күргө ажылдакчылары база бистиң-биле демейлешкек бодалды барымдаалар турар. (Адыш часкаашкыны).

Эштер депутаттар! Улустар аразында бот-боттарынын билчир чорукту быжылаа-рынга болгаш улустар аразынын дүштүктүгү чоругу кошкандыгына ууруту күрү-ажылдакчыларынын аразында боттарынын шуут харылаалы кайы хире чугула эри болуп турарын Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга бистиң чоранымыстың түн-дөөдө база каттап көргүзүп турар. Бис ындыг харылааларын моон-даа ынай ка-баа-биле ажылаар деп бодан турар бис. Биске өөрүчүг болгаш чылыг хүлээп алышкын көргүскөн дөш Индиянын, Бирманын болгаш Афганистанын улустарында Совет чазактыг болгаш бистиң улзугу мурундан чүрөктин ханымында өөрүп четиринишкенин илеретинге таварыганы ажыгласап тур мен. (Димиттиг, үргүчүлөлдүг адыш часкаашкыны).

Ол ийи чурттарын улустарында—Совет Эвилелиниң ак-сеткилдиг өнүктүривис—бис ынг байыры чедирип тур бис база боттарынын национал хамаарышпас чо-руун быжылааларында болгаш тургузукту тайбын күш-ажылыга оларын чедим-шигин болурун күзөп тур бис. (Димиттиг, үргүчүлөлдүг адыш часкаашкыны).

Индияга бистиң чоранымысты ийи чурттарга ажыктыг кылдыр дугайында хөй салгыш салган Индиянын премьер-министри дээрги Неруга бүтү сеткил-салгыжымы-тан өөрүп четиргенивисти илеретип тур бис. (Үргүчүлөлдүг адыш часкаашкыны).

Чылыг найыраалыг харылааны тургусканымыс Бирманын премьер-министри У Нуга чүрөктин ханымында өөрүп четиргенивисти илеретип тур бис. (Үргүчүлөлдүг адыш часкаашкыны).

Афганистанын хамаарышпас чоругу болгаш бүрүн эргени иденкейлиг камга-лап турар Афганистанын премьер-министри дээрги Мухаммед Даудка ынг-биле өөрүп четиргенивисти илеретип тур бис. (Үргүчүлөлдүг адыш часкаашкыны).

Индия республиканын президентизи дээрги Прасадка, Бирма Эвилелиниң пре-зидентизи доктор Ба Уга, Афганистанын дээрги хааны мындагылар Мухаммед За-хир Шаха бистиң өөрүп четиргенивисти илеретип боду-вустуң хүлөөлөгөс деп са-нап тур бис. (Үргүчүлөлдүг адыш часкаашкыны).

КУЙБЫШЕВТИҢ ГИДРОЭЛЕКТРОСТАНЦИЯЗЫ

Волгада энергетиктиг күчүлүг күш

КУЙБЫШЕВ ДАЛАЙ

Куйбышевтин гидроэлектростанциясы улетпур тогуз берген. Оң баштайгы агрегаттын ажыгада кнркен.

Бо болушкун болза, бистин улуг башчысы В. И. Ленинни инициативасы-биле болган ууртутуу-биле тургустунган ГОЭЛРО-нун планынын 35 чылын демдегелен турар кайгамчыктыг хунерде болган. Владимир Ильич ГОЭЛРО-нун планын көрүп турган Советтериниң Секси Бүгү-россий съездинде чүве чугаалан турган: «Коммунизм — дээрге, совет эрге-чагыргага бүгү чурттуң электрленилгезин катканы болур» деп чугааланы билдирген болган.

Төрөн Коммунисттик партиянын коммунизмге оруткап ачкыч чыгары совет улус оң денинче чыгыны кайгылыш чокка күүселип келген болган күүселин-дээр турар. Совет улус төөгүлүг кыска хуураанын иштинде чурттуң электрленилгезинге кайгамчык улуг каартыларын чедип алган. Электрленилгезин бистинде кайгамчык улуг неперешкиненин чыраткылаанч көргүзү болза, Куйбышев ГЭС болуп турар.

Волгада кайгамчык улуг энергетиктиг күчү оң бүгү агрегаттарын ажыгалга кнркен чыл иштинде 11,4 миллион киловатт-шак электроэнергияны ажыдап турган. Ол дээрге, 1913 чылда хааным Россиянын бүгү электростанцияларын ажыдап ундурп турганы электроэнергиядан азы ажыг катан хей электростанцияны бээр дэни оң-дур. Жигулдериниң гидроэлектростанциясы болза, Волганын суг куралыстарын оң улус-биле ажаларын көрүп турар күрүненин чыгы аай планын бузуар күүсеткен турар улуг ажыдарын кези болуп турар. Волгада илтиш-биле 15 миллион киловатт чедир күчүлүг гидроэлектростанцияны тургузган. Устүр Волгада Иваньков ГЭС, Углич, Шербаков ГЭС-тер туртунган, Горькийиниң электростанцияларын баштайгы агрегаттары чокта чаз ажыгалга кнркен. Улуг орус хемде бешки ГЭС — Куйбышев ГЭС ам төгү берген ГЭС.

Куйбышевтин гидроэлектростанциясы тулушкуну мында боттандырган ажыдарын кечкээлин болган нарын-даа алмаша база тургузуп турар гидроэлектростанцияны күчүзү-дээр алырга, гидротехниктиг тулдугар талазы-биле делегей практикасында аңаа деңгеем чүве амгы үеге чедир чок болуп келген болган чок-дээ болуп турар. Чүве каш чыгаштар кээр-дээр кнркен.

150 миллион кубометр планын турган 126 миллион кубометр ажыг гидротехниктиг чок ажыдарын күүсеткен. Чүве бо чыгыш бери 50 ажыг миллион кубометр довуракты ажыдап кылган. Ништин планы 7,2 миллион кубометр турга, 6 миллион кубометр бетонну болган демир-бетонну салган, а 1955 чылда 3 миллион кубометр демир-бетонну салган.

97,7 муң тонна планын турган 75 муң тонна металл конструкцияларын, салгыч кескери болган механизмдерин өткөз, чүс-чүс муң тонна арматураны тургускан, гидротуудуларын дээрне 43 муң тонна каң девискилерин тырып каан.

Туудуларын келтирер чыгыс тууду чериниң кечкээлинге көстүп көрбөс оң кайгамчык улуг ажыды бүгү чурттуң индустриалыг күчүзүгө даянып турган күүселип шыдаан.

Эң-не яны-бүрү дериг-херекселдерин, металл, машиналарын, олар чүвү, тууду материалдарын болган эске-дээ хей-хей чүдүлгелерин бүгү акы-дуңмалынын өмөлдөшкөн республикаларын чүс-чүс бүдүрүлгелери биске берип турган. Москва, Ленинград, Киев, Харьков, Горький, Свердловск болган эске-дээ хей индустриалыг улуг төгөр ийи муң ажыг аттарын дериг-херекселдерин болган материалдарын берип келген. Мурнула чыгыс-дээ туудуга херекленимдөө келген машиналарын болган яны-бүрү аппаратураны биске тургузуп берген.

Совет эртемденер партиянын болган чазактыг кыйгыларын бузуар делегейде оң улуг гидроэлектростанцияны туудушкуну-биле

Куйбышев ГЭС-тин туудуг эргелелинин начальниги эш И. В. Комзин-биле беседа

шуут хондбаалыг он-он техниктиг айтырларын шиптирлээн.

Партия биле чазак биске кадрлар талазы-биле үнелер чегинмес дуулашчына көргүскөн. Куйбышевтин гидротуудуна байлак дуржулгалыг кадрлар, оон туржук Волга-Доннун В. И. Ленин аттыг судно чорутуу каналынын болган Цимлянскинин гидроэлектростанцияны туудуу доосканнар дериг-херекселдерин-биле келгенер, 1500 ажыг инженерлер болган техниктер база мергешилип хей-хей ажычкынар биске келген. Оон аңгыда партия болган комсомол организацияларын куткаларын бузуар туудуга муң-муң коммунистер болган комсомолчулар келген.

Партия организацияларын кижизикте-ни болган каңнап быгылааны туудушкуну болган коллективни иччээр тургустунуп келген. Мыа бүгү 16 акы-дуңма республикалар төлөөлүлгелери.

Баштайгы үдө коллектив болуу кичээлини болуу чүдүрүлгелерин-биле базанын тургузарынча салып турганы черле билдирген. Иччээр оң базанын тургускан. Хонукта 18 муң тонна кубометр бетон бүдүрүп күчүзүг, автоматтык-кан тос бетон заводтарын, ийи арматура-машинириг заводтарын, чыл иштинде беш миллион ажыг кубометр даш үрмектер беш заводтарын, демир-бетон кымылдарын болган меканиканын ийи заводтарын, септелге-механиканын ийи заводтарын, чаш болбазырадыр комбинатты болган оон-дээ эскелерин ажыгалга кнркен бис. Оон аңгыда 500 километр демир болган 300 километр чазактыг оруткалар, барык бир муң километр бедик булузуг шугумнарын кылган бис.

Чурттагы-амыдары болган кулчура туудушкуну кайгамчык улуг кичээлини салган. Тууду черинде чартык миллион ажыг дөрбөлгөн метр чурттагы шадун, 16 школарын, 10 клубтарын, эмнелгени дөрт хоорайжыгаштарын, ийи алей заводун, ништинге чегинилге чериниң четкини, кондтер бүдүрүлгелерин, магазиннери болган оон-дээ эскелерин ажыгалга кнркен.

Коллектив мынын таарымчалыг байдалдарын тургускан, гидроэлектростанцияларын тургускан, гидроэлектростанцияларын кол ажыдарын кечкээлин улам-на улагыттарган. Гидроэлектростанцияны ажыгалга кнркенни шиптирлэп чыгы—бо чыгыш олар дэни деңгеем чедип алганнар. Тууду ажыдарынын планын суг үндүр болган кнрер каналдарын Алдын агынын сугу чорутуу шиптирлэп ийида ажыгалга кнрери, ГЭС-тин улуг онгарын суг-биле долгура-ры, Волганын дугаарын, иччээр Куйбышев далайын суг-биле долгурамы болган баштайгы, гидроагрегаттарын ажыгалга кнрери—чуртка улетпур тогуз бээр көрдүгөн турган.

Берегелерин ажыг эртериниң улуг дугаары алган туудушкуну оң каңчаар-дээ аажок улуг ажыдар коргудуш шыдаан. Эрткен чылын муң-муң патриоттар боттарын чогалдыкты күш-ажылы-биле туудушкуну чыл демгеле-линге хей-хей чыраткылаанч арыпна-рын кнр билдирген. Күш-ажылы ма-дыртыг чоруктуң фактыларын көрдү. Социалисттик чарым улам-на чүгүдүг, чогаалык, үрө-үнелдиг болу берген. Ийи-чангыс мастерлер эвес, харын яны-бүрү участкаларда чүс-чүс улуг болган биче коллективтер шиптирлэп айда ме-ханиканын, агрегаттарын болган бүдүн бүдүрүлгелерин төлөөлүг күчүзүн бүдүн чартык, харын-дээ ийи казы ажырып тургулаанын хей-хей чакы-терин көргүзүп болур. Он-он шоферлер, экскаваторщиктер, бульдозерлер башка-рыкчыларын Волганын туглап турарын шиптирлэп улам-мергешилип болган эрес-мадыртыг чоруктуң булузуг-дээ кай-гамчыктыг чорукун көргүскенер.

Ол дээрге, чогаалыкты бедик көдүр-лүшкү болган. Бижилер чаз технология-

ны непередип, чадипшес материалдарын салуучуларын тып турган. Туудуга чымыл эңгээр демир-бетон конструкцияларын ажыдары калбаа-биле неперешкен. Сен-тябрьның чамдык хунеринде чер ажы-дарынын кечкээли 300 муң кубометр чедип турган, а ай дургузунда механика-торлар болган гидромеханизаторлар 7 мил-лион ажыг кубометр довуракты ажыдап ундурп турган, хонукта бетон салыны-мын 19 муң кубометр ажып турган. Сентябрьда гидроэлектростанцияны тууду-гуна 400 муң кубометр демир-бетонну салган. Бетон салырынын болган чер ажыдарын дее-гей рекордтары тургустунулаан.

Ол келесид тилгеленип болуп доозу-ган. Ийи айның төгүзүндө-ле Алдын шиптирлэп болган оларын туудушкуну турар каналдарын таарты баштайгы парохоттар эртенген. Сугга парохот чорутуунуң үеи доозулуға чедир ону та-арты 5.583 суднолар болган миллион кубометр хире салдар эркен.

Октябрьның төгүзүндө ГЭС-тин улуг онгарын суг-биле долгурамы болган Вол-ганын улам дугаан. Туудуга партия ор-ганизациянын кижизикте ни муң-муң кай-гамчыктыг кадрлар өзүп үнгөн. Ол дээр-ге, экскаваторщиктер эштер Евец, Ке-ментьев, Мачев, шоферлер эштер Бал-денков, Игнатьев, арматурщиктер эш-тер Улесов, Салпов болган оон-дээ эске хей-хей кнркенер. Гидротехниктиг туудушкуну чүс-чүс кайгамчыктыг ор-ганизациялар база өзүп үнгөн. Ол дээр-ге, Оң талазы эрктин тууду-шпелге эрге-лекцияны начальниги, Социалист Күш-ажылын Мадыры Александров, кол ин-женер Смирнов, суг туудуштурар бетон плотинанын районунуң начальниги Ка-мин болган оон-дээ эске хей-хей кнркен-дер.

Куйбышев ГЭС болза, ала-чурттуң за-водтарына белеткелден тергип чер-иниң энергия күштүг дериг-херексел-дери чепселетилип турар. Аңаа турбуна бүрүз 125 муң киловатт күчүзүг 20 гидроагрегаттар болган 105 муң киловатт күчүзүг генераторлар ажыдаар. Моон ала-гаш көөрге, бистин гидроагрегаттык күчүзүг бүгү Волхов ГЭС-тин күчүзүндө барык ийи казып хей болур. Ол чүз дээр-ге, Куйбышев ГЭС-те Волховтуң 40 хире туудулары кнркен дэни оң-дур. Ленин-градтын Сталин аттыг металл заводунга белеткелден турбиналар эрги хевириниң турбиналарын хей-хей артык күштө-ри-биле ыгалып турар.

Эпелге организацияларын мурнуга салдыган сорулгалар нарын турган: улуг хемчээлиг ажылы онза кыска хуу-сааларын иштинде күүселип ужуруг турган. Агрегаттарын энтээрин чаз ар-

гааларын тывар ужуруг турган, иччээр-ган электикер ала-чурттуң-дээ, дашты-кы-лаа практиканы чыгып көрбөс ийи-дыг аргаларын тыпкан. Мурнула ГЭС-тин эпелге шадунге дериг-херексел-дери аңгы-аңгы кескери кирип турган болган оларын аңаа эштер турган. Куй-бышев ГЭС-те гидротууду дериг-херек-селдерин бүгү кескери болган белдир-лерин баштай ГЭС-тин бажынын чы-нында туттунган даштыкы эпелге шадун-ге туудуштур бажылап ап турган болган мындыг бажылап каан хевирге ГЭС-тин оажынын эпелге шадунге чорукун берип турган. Бистин санаанымыс бузуар алырга, мындыг арга чыл дургузунда тос ажыг агрегаттарын ажыгалга кнрерин хандыгар арганы берип турар.

Баштайгы гидроагрегатты декабрьда ажыгалга кнрер дөш социалист чар-ын чаз күш-биле хып үнгөн. Эпелки-лер, ылаңгыя В. Сериковтуң, В. Виталь-евтин, И. Васильковнуң, Г. Лужаненковнуң болган оон-дээ эскелерин бригадалары ГОЭЛРО-нун ленинниң планын 35 чы-лынга алдар болдуруп, агрегатты ажы-галга кнрерин шиптирлээнер. Олар боттарынын социалист хууууларын өдө көрүп, чаз чүдүрүлгелер немер. Хей муң кнркен бүгү коллектив оң эге-лекцияны хаара туткан. Коллектив кай-гамчыктыг айа алдар болдуруп, декабрь 12-ден эгелаш күш-ажылы чыгып турган. Агаар бойус таарымча чок турган—дирелип кнрер сооктар, дүдүлөр-биле солчу турган. Иччээр кнркен тил-лээн. Делегейде эң улуг ГЭС улетпур то-гуз берген. Ол дээрге СЭП ТБ-ны ийи Пленумунуң төгүлүг шиптирлеринге гидротуудуларын харызымы-дыр, ол дээрге, төрөн Коммунисттик партиянын ХА съездинде алдар болдурган чарыска оларын тилгелен-дир.

Гидротуудулар чедип алган чүдүгө оожурааган. Партиянын өрөдип турары ышкыш олар чүгө бурунгаар көрүп, чаз-чаз чедипшесини чедип алырыча чор-урун олурар. Чаз-чылга чедир арткап хун-ериниң иштинде олтич коллективниң ийи гидроагрегатты, а партиянын ХХ съездинин ажыттыр хунуңе чедир—үшүк агрегатты ажыгалга кнрерин бы-жыны-биле шиптирлээн.

Чаз чылга хей-хей чүдүлгелери доозар. Ништин күчүзү миллион киловатт хире ам-даа тос гидроагрегаттарын ажыгалга кнрер, кайгамчык улуг хемчээлиг чер-бетон болган эске-дээ ажыдарын күү-селир.

Ленинниң херонге кызыгаар чок бер-динген, Коммунисттик партияны долган-дыр сырыл каттымын Куйбышевтин гидротуудуларын коллективни Төрөн чурттуң аңаа көргүзүп турар улуг бүдүр-ли ам болур чаз чылда-дээ база алдар-лы-биле шыныктырар.

Куйбышевгидротуудуг, декабрь (СЭТА).

Гидротуудуларын эртен

Парохоттар шиптирлэп эштер эркен, Бажы бууруз Жигули даг магадан тур: Улуг не Волга хем-дээ чагырткан-дыр, Улус чонкуң күчүзү-дээ каңдыг дээрлен!

Келесинде нагаан арга шипкөргөп тур. ГЭС-тин чараш бажынын-дээ магаданар, Улуг дасдан дээкилдер харадарлаан, Уран холдар бүдүргенин көрүнерем.

Ак-көк өңүгү аента ышкыш хемни кесир Аажок күштүг плотина херивиткен. Мөзү демир, дашта бүткен плотина Менге шадга орус чонну алдардым.

Жигули даг чогуңда далай чалгыны Партияга байыр сөзүң чедирип тур. Шы дег дээрге куу деп куштар өөрүп ушкан.

Байырыгдыр мр Москваны мактап тур.

Бодувустуң сөзүвүстү элелинсе.

Волга тогуз хуураанында ал көр, Москва.

Эртенгиде кезе чедир омк ыраан

Эрес мадыр волгачылар хөгелп турлар.

Парохоттар шиптирлэп эштер эркен.

Бажы бууруз Жигули даг херелденген.

Улуг не Волга хем-дээ чагырткан, Улус бистин күчүзүгү каңдыг дээрлен!

Ю. КЛЕМЕТЬЕВ.

Чер плотинамын районунуң күчү десятиги.

Мырнай чокта чаз-ла инженерлерин төлөөлүлгелерин көргүстүп турган Куйбышев далай херек кырында далай болуп бар чыдар. Жигулдериниң чанында күчүзүг плотина-биле дугаарыг Волга доора калбартыр агып чыдар. Плотина-нын үстүү кезонде хемниң деңгеем он ажыг метр көдүрүлгөн.

Ол дээрге, чаз далайын суг-биле дол-гурамын баштайгы үеи чыдамы-дыр. Кнр-чылмын чынында ол ам-дээ 30 мил-лион кубометр эрзон сугларын алган, Ка-зань чедир дажыг бээр. Далайын турар чери 1957 чылда суг-биле шуут долган турар. Иччээр Куйбышев далай Куйбышев болган Ульяновск областарын, Татар, Чуваш болган Марий автономнуг респу-бликаларын дөмөкээрлеринге чатыла бээр. Суг хемчээлиг шадун 6 муң дөрбө-чин километр болур, а оң кабыз чамдык черлеринге барык 50 километр болган ханымы—40 метр чедер. Чаз далайын сугунуң хемчээли 52 миллион кубометр ажар.

Куйбышев далай чүгө күчүзүг турби-наларга «ак хөмүр даштын» эгертинмес шыгактары болур эвес, харын транспорт болган балык ажил-агыланын талазы-биле кайгамчык улуг ужу-дузалыг болуп, муң-муң гектар чогуңда-дурттарын чиг-ет кураавырларын эки ажылаар арганы бээр.

Чаз далайын транспортта аажок улуг ужу-дузалыктын дугайын, чижээзэрге, мындыг факты чугаалап турар. 1960 чыл-да ол далайын чүк сөөртүлгенин хем-чээли 44 миллион тонна болур.

Делегейде эң улуг шак оң суг хемчээ-лини өдүр суг-биле долгурамы белет-кээр дөш канчаар-дээ аажок улуг ажы-ды кылган. Оң үнөи Куйбышев ГЭС-тин болууну туудушкунуң үнөиниң чыгы 25 хуузу болуп турар. Суг-биле долгу-ар черин зонамын чурттакчылыг 250 черлерин, колхозтарын 4.600 ажыг хей-ништин туудуларын, күрүнени болган кооперативти 1.300 туудуларын—шко-лаларын, эмнелгелерин, клубтарын, мага-зиннерин болган оон-дээ эскелерин чүм-биге азы кезик-чамдыктыг эске-дээр кнр-ген. Күрүнениң күсели-биле казыгачы-р туттунган суурлар өзүп үнгөн чаз чера-ер-

же 30 муң хире бажык ажил-агыланын кнркен. Арга-мыш аргаларынның улуг хем-чээлиг ажыдарын күүсеткен. Арга-мыштыг барык миллионнуң дөрттүң бир кезин гектар шадун арылаан, аңаа 6 миллион ажыг кубометр ажыгалдыг мынты белеткнн.

Волганы кнркен ийи демир орук кө-вүрдүн, авточүк оруктарын, суг өртө-дериң туткан. Суг хемчээлиг шадун 25 суг өртөдери болган үш улуг порттар—Ставрополь (Куйбышевтин гидро-электростанцияның шадунуң чыны-га), Ульяновск болган Казань шорттар. Оларын кургаг черлерде тулуп турар—аңаа суг сөөлдүреді чедө бээр.

Суг хемчээлиг орукун суг-биле дол-гурамын белеткелди чорудуп турга, оң балык байлактарын көвүдери дөмөк алаан хей хемчегелерин алган.

Бир өвөс 1948—1950 чылдарда Куй-бышев далайын зонамын балыктын чылда ортумас тынымы 22,8 муң цент-вер турган болза, каш чылдар эрзон соонда ол чургай 240 муң центнер чедир бээр. Оң-биле каш балыктын шадун үе чок уксаалары ийи ажыг казы эвээр. Ол чорук балыктын стериль, ама, оостр болган оон-дээ эске ол чергелиг мындыг үнелг уксааларын калбаа-биле өстүргенин түнелгине болур.

Чурттакчылыг элзон хей пунктуларын суг алмашкынын камгаалаар талазы-биле инженерин улуг хемчегелерин чорудуп турар. Хемчээл талазы-биле эң улуг ажы-дар Казаньда болган Ульяновскиде чору-турар. Чижээзэрге, Казаньда он улуг чалдарын, 25 километр дурттуг ийи пло-тинамын тургузуп турар.

Белр үдөтү Куйбышев далайын дү-вүнле археологтарын экспедициялар ажыдап турар. Поволженик болган бу-рунгу Русьтуң улустарын төгүзүн өөр-енирине улуг ужу-дузалыг бурунгуңу каш-каш тураскааларын олар оорта-тыкканнар.

Л. ШПАКОВСКИЙ.

Куйбышевтин суг хемчээлиг эргелениң начальниги.

СТАВРОПОЛЬ (Куйбышев обла-сти, декабрь (СЭТА).

Ортулук чартык ортулук апарган

Эске-дээ анык туудулар-биле кашы Куйбышев ГЭС-тин баштайгы гидротех-никтиг туудуларын туудуун эгелш салыр деп аас-кежик менз таарымкан. Чалы деп аныктыг белр үдөгү хоорайн — Волга-Каспийскониянын фундамен-тирленин баштайгы онгарларын казып турганымыс 1950 чылдың частыг соок күзүвүн сактып тур мен. Ам, кнр оон-он муң чурттакчылар, магазинер, клубтар, библиотекалар, Куйбышев областа эң эки дөм эмнелге хоорайжыгы бар. Ол үдө машиналар даагындан кортка буулар арга иштинде тууду шадунинге үне маңжамы келгилээш, делир шыргай арга иштинге ажыталып кирип тургулаан.

Дараазындагы 1951—1952 чылдарда Волга шавар халдашкынын эгелзөн бис. Чер моонда-биле аңгылатынган Те-лячий ортулук (ол черин чурттакчылары аңаа бажылаар өдараалар турар боорга ону Бызла ортулук деп алаан) чартык ортулук апарган. Гидротууду оң улуг тууду шадуниниң бирөөш—суг туудуштурар демир-бетон плотинамын оңгары дыка чы-тылып чоруткан.

Ол тургузулганын сорулгалы болза, Куйбышев далайга сугунуң деңгеем тазы-рытарын болуп турар. Демир-бетон плотина бажыныкы талазынын солгагай таламы кези болур болган чер плотина-биле каш барык беш километр шадун болур. Суг туудуштурар плотина ажык чы-

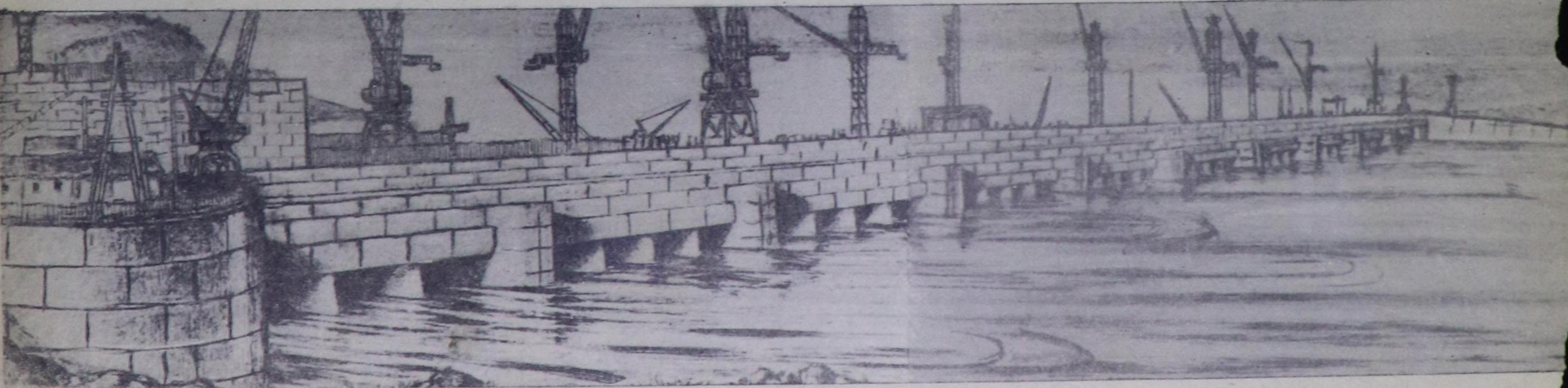
дар 38 эхиктерин, чакы суг ону дам-чыштыр секундада 40 муң ажыг кубометр сугу болуп Алды Волгаже агып эртер.

Плотинамын бетон багалалар онгар-нын кырында беш он кат бажынын дег бедип үнгөн. Мыа машиналарын ду-залы-биле ийи миллион хире кубометр бе-тонну болган муң-муң тонна каң армату-раны база металл конструкцияларын сал-ган. Плотинада ажык килин тулук чору-турар. Белр чылдың чынында туска-тургузуга дамчыштыр чакы сугаар эр-тер.

Плотина-биле каш кнркен база үнгөн. Баштайгы туудушкунуң бис комсомолчу Кузьмичев Жигулдерге ийи болуп ажылап эгелзеш, ам муң участканы начальниги апарган, ийи чоразан Поляков десетник, тууду бажыныкы, улуг бажыныкы болуп ажы-дап турган, ам ол бүдүрүлгенин дур-галыг командир—инженер болуп тур. Каш ажыдап турар эске-дээ хей-хей ө-терин-биле бир дөм Куйбышевтин ин-дустриалдыг институтунуң кезээк сал-бырында өөренип турар мен. Күзүн бис-тин сөөлүг, алдыгы куруаус индустри-ал камгаалаар.

И. ПИКАЛЕВ.

Куйбышев гидротуудуун Плотина районын улуг инженер СТАВРОПОЛЬ (Куйбышев обла-сти, декабрь (СЭТА).

Моготов далай Куйбышевтин гидроэлектростанциянын хевир.

(Куйбышевгидростройнун инженер А. Б. Вингорскийн чуралында).

Судан хамаарышпас
күрүне болур

ыг комиссияны тургузар дугайында
интирийн хүлээн алгаш, англи генерал-
убернатордан хөрөхтерин хүлээн алмын
д комиссияга хүлээндирин турар. Судан
есубликанын президентизин сонгуугузе
дсудр ыг шитинде күрүне баштышын
хүлээгезин айыткан комиссия күвсели.

Бомбисияны тургусканынын соонда
мбаныдан халажыр дугайында болгаш
коалистиг чаа кабинетти тургузар дугай-
ында меделгеди Суданын премьер-ми-
нистри Аль-Ахари ол чаа органга кутур
журлуг деп корреспондент оон кый
ламчылап турар.

Суданның түр конституциясын парламенттин 31-де аяштырган сессиясына чүүлдүг деп хүлөп алган турар деп парлалга ыкналып турар.

Израиль
реакционерлернин
дуржоктаныышкыны

ТЕЛЬ-АВИВ. «Бол Гаам» солуннун и
надып турарындан алырга, декабрь 22
Рамле хоорайга Израильдин Коммунист

партиянын чынгине секретары Микунистин «Ажылчы чонну дайыме ыдалат турар болгаш үнтө-дээрден турар чорукка ууур» деп илеткели болур ужураг турган хуралдын киржикчилеринге ууур мон доктатар, бижестер болгаш даштар-биле чепсегелген хулиганнарнын ууу-бөлүү халлаашкын кылганнар.

«Полиция хулиганнарын дөтсээн» деп солунда бичжэн. Таваржымышкынның түчнелинде халдашкын кылганар-биле ху-ралдың киржекчилеринин кайыжынын-да, талазында хей санныг балыгзатырганнар санатынын турган. Ол-за хүн Рамледе көмсомол клубунга халдаашкынны басты-кылган.

_____ (СЭТА).

Лаоста чаңгыс малалы
соңгулдар Женева
аугуржулгазына

ХАНОЙ. Патет-Лаоңуң тазалакчыларның киржигеги чокка, Лаостуң хаан чазаныңь организацзааны, кообул отнарының сонгудаларын Лаоска де 25-те чоруткан деп чүзе Вьет-тан (хаанын Лаостуң найсалам) тазалуң дымалыннан астын турар. Сондаларыңь түңгөндери дараазында нини азыктан билинур.

Чанкайшичилернин кем-буруулуг үүлгедиглер

ПЕКИН. Сяньхуа агентлигеленин ыды-
дып турары болза, эрк кыдынын
дуктарыне чанкайшичилер шериг сав-
тарынын халдаашыныарынын, б
ышкыш Фуцзянь мочуэуа эрин арт-
ышкыш бодомонин тунгунгун

Декабрь 22-де, улустун-хосталга з

зынын зенитчиктери америка бүдүсүнүн
ниң чанкайышчы ийи самолеттарын а
ра атканын дыңнадыга айтып тур
(СЭТ)

Мурнуу корей армияны
генштабының
начальнигиниң медегл

НЬЮ-ЙОРК. Ассошиэтед Пресс
 тилелини корреспондентизини Сел
 ыналып турары болза, мурнуу

солдаттар «атомга билеткедн эртип
рарлар» деп мурнуу корей армиянын
штабынын начальниги медеглзэн. Мур
Бореянын армиязы чаз шериг чейсе

дерматогелерин, оон иштинде атомнуг чет
секти АКШ-тан алып деп ол бадыйткан.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

Колхозтарга

Бөдөө ажыгагынын херегелин-
ге кудуктар каззырга ажыгаты-
нар суг бөдүртүр «Бурвод III» деп
машиналарны поршень насостары
биле келет. Түндүк-чыгыш токоюндо

Бө насостар-биле суг келүртүр,
22 аът күштүг нефть-биле ажыдаа,
Н—22 деп шимчедикчилерни, баз
а-а кунган газ тоолгайларын үлөтө

Бо насостарның, шимчедикчилер
ның болган холайларның чагымы
колхозтарның турар черлери райи

Зарга киңер.
Тываоблпотребсоюз.

харысалгалыг
итерияныц 3—65.

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

1990
